

Г.О. Слабкий¹, В.В. Шафранський², І.С. Миронюк¹, Л.О. Качала¹

Пропозиції до запровадження наукової спеціальності «Громадське здоров'я»

¹ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

²Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначила 10 основних оперативних функцій громадського здоров'я [1]. Однією з них є «Сприяння розвитку досліджень у сфері охорони здоров'я для наукового обґрунтування політики і практики». У рамках даної функції громадського здоров'я ВООЗ вказує, що наукові дослідження мають найважливіше значення для обґрунтування політики та принципів надання послуг. Наукові дослідження можуть здійснюватися у форматах описових, аналітичних та експериментальних робіт. Ця оперативна функція включає:

- дослідження з метою збільшення бази знань для реалізації науково обґрунтованої політики на всіх рівнях;
- розробку нових методів досліджень, інноваційних технологій і рішень у сфері охорони здоров'я;
- налагодження партнерства з дослідницькими центрами та академічними установами з метою проведення своєчасних досліджень для прийняття рішень на всіх рівнях громадського здоров'я.

При розробці напрямків наукових досліджень за спеціальністю «Громадське здоров'я» нами за основу взяті основні оперативні функції громадського здоров'я як основні напрямки діяльності системи громадського здоров'я. При цьому враховано, що громадське здоров'я як самостійна наука вивчає вплив соціальних умов і чинників навколишнього середовища на здоров'я населення для розробки профілактичних заходів з метою збереження та зміцнення здоров'я населення. Громадське здоров'я займається вивченням кола медичних, соціологічних, економічних, управлінських, філософських негараздів у конкретних історичних умовах. На відміну від різних клінічних дисциплін, громадське здоров'я вивчає стан здоров'я не окремих індивідів, а людських колективів, соціальних груп і суспільства загалом у зв'язку з умовами їхнього життя.

Об'єктами досліджень наукової спеціальності мають бути: рівень громадського здоров'я та вплив на нього соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант; нормативно-правова база, організаційні форми, методи, принципи, види надання послуг громадського здоров'я різним категоріям та групам населення, їх рівень, якість та ефективність; міжсекторальний підхід в організації діяльності системи громадського здоров'я та її складових; фінансово-економічна діяльність системи та закладів охорони громадського здоров'я; міжнародний і вітчизняний досвід діяльності систем громадського здоров'я та надання відповідних послуг.

Підготовка наукових кадрів для системи громадського здоров'я має здійснюватися згідно із Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII [2].

На першому етапі має бути розроблений та затверджений паспорт наукової спеціальності «Громадське здоров'я». При цьому повинні бути визначені відмінності в напрямках наукових досліджень між «Соціальною медициною» та «Громадським здоров'ям».

Провідними напрямками наукових досліджень за спеціальністю «Громадське здоров'я» мають стати:

- вивчення закономірностей змін показників громадського здоров'я у часі та на певних адміністративних територіях серед різних категорій населення з визначенням впливу на нього соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант із метою обґрунтування суспільних заходів щодо зменшення або попередження їх несприятливого впливу;
- вивчення індексу здоров'я населення, глобального тягаря хвороб та обґрунтування цільових профілактичних програм і програм відновного лікування в системі громадського здоров'я;
- вивчення причин смертності населення в працездатному віці та смертності дітей, з метою обґрунтування та визначення завдань системи громадського здоров'я з їх зниження та формування відповідної політики;
- прогнозування медико-демографічної ситуації в країні та окремих регіонах із визначенням тенденцій, причин та моделювання можливих варіантів поліпшення;
- наукове обґрунтування і розробка інтегральних показників та індексів оцінки громадського здоров'я населення;
- наукове обґрунтування та розробка політики, програм та заходів у сфері громадського здоров'я на державному та регіональних рівнях;
- наукове обґрунтування та розробка механізмів, за допомогою яких здійснюється формування пріоритетів, планування заходів щодо реалізації політики і прийняття рішень у сфері громадського здоров'я;
- наукове обґрунтування якісно нових та оптимізація існуючих організаційних форм, видів та методів діяльності органів, закладів та установ охорони громадського здоров'я на сучасному етапі розвитку суспільства;

– наукове обґрунтування організаційних структур, нормативів, критеріїв оцінки та стандартів якості послуг у сфері громадського здоров'я.

Специфічними методами досліджень громадського здоров'я є: епідеміологічний, статистичний, бібліосемантичний, соціологічний, експериментальний, економічний, медико-географічний, соціально-психологічний, прогнозування, експертних оцінок, структурно-логічного аналізу, моделювання. Методичною основою досліджень визначено методи системного підходу та системного аналізу [3].

Науково-практичними результатами досліджень громадського здоров'я є обґрунтування пріоритетних напрямів збереження та зміцнення здоров'я населення, подолання нерівності в показниках здоров'я, зниження негативного впливу на здоров'я соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант, розвитку системи громадського здоров'я та її складових, механізмів залучення до збереження здоров'я населення інших секторів державного та приватного сектору за всіма рівнями управління.

Першим ступенем підготовки науковців за спеціальністю «Громадське здоров'я» має стати магістратура за освітньо-науковою програмою. Підготовка в магістратурі повинна здійснюватися в медичних університетах та вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, які мають медичні факультети.

Другим ступенем підготовки науковців є підготовка кандидатів наук (докторів філософії) в аспірантурі. При цьому необхідно на галузевому рівні визначитися з державним замовленням на кількість місць в аспірантурі в розрізі вищих навчальних закладів

та науково-дослідних інститутів. Має бути передбачена можливість навчання в аспірантурі за вказаною спеціальністю за кошти юридичних або фізичних осіб.

Вищим рівнем підготовки наукових кадрів є докторантура. Підготовка в докторантурі має здійснюватися як за державним замовленням (відповідно до створених кафедр громадського здоров'я у вищих навчальних закладах), так і за кошти юридичних або фізичних осіб.

Право на підготовку наукових кадрів за спеціальністю «Громадське здоров'я» можуть отримати вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації, в яких працюють доктори медичних наук, предметом наукових досліджень є складові громадського здоров'я, і вони мають опубліковані наукові роботи відповідного напрямку.

Галуззю науки, з якої присуджуються наукові ступені, є охорона здоров'я.

За нашою участю розроблено проект паспорта наукової спеціальності «Громадське здоров'я».

Дані проекти програм і навчальних планів створені з урахуванням досвіду країн світу з підготовки фахівців для сфери громадського здоров'я та основних оперативних функцій громадського здоров'я, які затверджені ВООЗ (2012).

Даний проект виносяться на обговорення науковців причетних до проблеми громадського здоров'я та міжнародних експертів з тим, щоб доопрацьований з урахуванням зауважень зацікавлених осіб документ можна було представити до затвердження та використання в країні при підготовці наукових кадрів у сфері громадського здоров'я.

Література

1. *Европейский план действий по укреплению потенциала и услуг общественного здравоохранения.* – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2012 (документ EUR/RC62/12). – 52 с.
2. *Про вищу освіту* : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
3. *Режим доступу* : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20161006_b.html.

Паспорт спеціальності «Громадське здоров'я»

1. Формула спеціальності

Громадське здоров'я – це наука, яка вивчає вплив на громадське здоров'я соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант і обґрунтовує механізми збереження та зміцнення здоров'я населення, зменшення нерівності щодо здоров'я різних категорій населення з використанням механізмів міжсекторального підходу.

Об'єктами досліджень наукової спеціальності є: рівень громадського здоров'я та вплив на нього соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант; нормативно-правова база, організаційні форми, методи, принципи, види надання послуг громадського здоров'я різним категоріям та групам населення, їх рівень, якість та ефективність; міжсекторальний підхід в організації діяльності системи громадського здоров'я та її складових; фінансово-економічна діяльність системи та закладів охорони громадського здоров'я; міжнародний і вітчизняний досвід діяльності систем громадського здоров'я та надання відповідних послуг.

Специфічними методами досліджень громадського здоров'я являються: епідеміологічний, медико-статистичний, бібліосемантичний, соціологічний, експериментальний, економічний, медико-географічний, соціально-психологічний, прогнозування, експертних оцінок, структурно-логічного аналізу, моделювання, методи біостатистики. Методичною основою досліджень є системний підхід та системний аналіз.

Науково-практичними результатами досліджень громадського здоров'я є обґрунтування пріоритетних напрямів збереження та зміцнення здоров'я населення; подолання нерівності в показниках здоров'я, зниження негативного впливу на здоров'я соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант, розвитку системи громадського здоров'я та її складових, механізмів залучення до збереження здоров'я населення інших секторів державного та приватного сектору за всіма рівнями управління.

2. Напрямки досліджень

2.1. Вивчення закономірностей змін показників громадського здоров'я у часі та на певних адміністративних територіях серед різних категорій

населення з визначенням впливу на нього соціально-економічних, екологічних, біологічних, психологічних, медичних, клімато-географічних, суспільно-політичних детермінант з метою обґрунтування суспільних заходів щодо зменшення або попередження їх несприятливого впливу.

2.2. Вивчення індексу здоров'я населення, глобального тягаря хвороб та обґрунтування цільових профілактичних програм і програм відновного лікування в системі громадського здоров'я.

2.3. Вивчення причин смертності населення в працездатному віці та смертності дітей, з метою обґрунтування та визначення завдань системи громадського здоров'я з їх зниження та формування відповідної політики.

2.4. Прогнозування медико-демографічної ситуації в країні та окремих регіонах із визначенням тенденцій, причин та моделювання можливих варіантів поліпшення.

2.5. Наукове обґрунтування і розробка інтегральних показників та індексів оцінки громадського здоров'я населення.

2.6. Наукове обґрунтування та розробка політики, програм і заходів у сфері громадського здоров'я на державному та регіональних рівнях.

2.7. Дослідження економічних механізмів у сфері громадського здоров'я.

2.8. Наукове обґрунтування та розробка механізмів формування пріоритетів, планування заходів щодо реалізації політики і прийняття рішень у сфері громадського здоров'я.

2.9. Наукове обґрунтування якісно нових та оптимізація існуючих організаційних форм, видів та методів діяльності органів, закладів та установ охорони громадського здоров'я на сучасному етапі розвитку суспільства.

2.10. Наукове обґрунтування організаційних структур, нормативів, критеріїв оцінки та стандартів якості послуг у сфері громадського здоров'я.

2.11. Наукове обґрунтування механізмів міжсекторального підходу до збереження та зміцнення здоров'я населення, подолання нерівності в питаннях здоров'я.

3. Галузь науки, з якої присуджуються наукові ступені: охорона здоров'я.